

cie literárnej slovakistiky ako vednej disciplíny“, čoho príčinu videl Oskár Čepan v napätí medzi pozitivistickou a štrukturalistickou metódou.

Ďalším z východiskových bodov seminára bol príspevok Štefana Druga, načrtávajúci dejiny SAV s akcentom na historické pomery podmienené všeriadiacou stranou. Vyústením sa stal náznak akéhosi osvedčenia morálnych i profesijných kvalít Oskára Čepana.

Fedor Matejov sa zameral predovšetkým na vyzdvihnutie prínosu výnimočne objavnej práce Oskára Čepana pre literárnovednú sféru lyriky.

Milan Šútovec vo svojom príspevku akcentoval úsilie tejto výraznej osobnosti slovenskej literárnej vedy o literárnohistorické uchopenie literárnovedného procesu či pohybu metodologických či metodických iniciatív po roku 1945. Za špecifiká Čepanovej štúdie Literárna veda po roku 1945 považuje dôslednú znalosť problematiky, zaujatú sympatiu k štruktúrnym metódam, ale aj schopnosť vytvoriť plastický obraz dvoch literárnovedných generácií, ktorý je síce kompozične uzavretý, ale zároveň významovo aj literárnohistoricky otvorený všetkými smermi.

Marcela Mikulová sa sústredila na výskum tohto vynaliezavého literárneho vedca v oblasti slovenského realizmu. Poukázala na jeho snahu nájsť spoľahlivé metodologické nástroje, v záujme ktorej sa necháva inšpirovať predovšetkým lingvistikou. Ústredným motívom príspevku sa zdá byť nasvietenie Čepanovej „strategickej prešmyčky“: Teoretické podložie Jacobsonových, Saussurových a Lévi-Straussových koncepcií prekladá, kvôli dobovej požiadavke tabuizovať isté mená, ďalšou archeologickou vrstvou – comtovskou metodológiou. Autorka tak sleduje líniu „harmonickej koexistencie pozitívizmu, štrukturalizmu a semiotiky“, otvárajúc i otázku „ontologického krytia“ v realizme.

Inému aspektu Čepanovho výskumu slovenskej realistickej literatúry sa venovala Dana Kršáková. V ohnisku jej záujmu stojí recepcia

diela S. H. Vajanského ako „najreprezentatívnejšej osobnosti zakladateľskej generácie literárneho realizmu“ a napriek tomu „najrozpornejšej postavy slovenského konca storočia“. Pozitívne hodnotí Čepanovo vnímanie tohto prozaika nie prostredníctvom hegemonie konzervativizmu, ale akcentáciou jeho novátorstva, ktorá tak rozrušila petrifikované predstavy a postavila ho na difúzne rozhranie niekoľkých umeleckých smerov.

Irena Malec sa vo svojom príspevku zoberala reflexiou výskumu Oskára Čepana v oblasti slovenského romantizmu, resp. slovenského variantu mesianizmu, poľskou literárnou vedkyňou Joannou Goszczyńskou. Predkladá niekoľko jej terminologických výhrad voči Čepanovmu konceptu mesianizmu a sponchýbenie časového vymedzenia tohto umeleckého fenoménu. Irena Malec však osvetľuje základ nezrovnalostí medzi uvedenými poňatiami mesianizmu rozdielnym prístupom k selekcii relevantných textov.

Toľko o východiskových príspevkoch zo seminára o osobnosti a diela Oskára Čepana, ktorým sa tak dôstojne pripomenulo 50. výročie vzniku vrcholnej slovenskej vedeckej inštitúcie, ale zároveň sa touto akciou podarilo prekonať obmedzenia oficiálnosti a podkryť inšpiratívnu silu diela jedného z najpodnetnejších slovenských literárnych vedcov. Jeho stratégiou totiž nebolo definitívne uzatvárať, ale naopak otvárať jednotlivé obdobia literárneho vývinu viacerým možnostiam, interpretáciám, poukazovať na ich pluralitný charakter.

Lubica Somolayová

Tablicovské kolokvium

Stáva sa pomaly tradíciou, že oddelenie dejín staršej slovenskej literatúry ÚSIL SAV pripravuje v predvianočnom čase zaujímavé stretnutie nielen pre úzky okruh „zasvätencov“, ale aj pre širšiu literárnovednú a kultúrnu verejnosť. Kým roku 2001 to bol seminár o menej

známych stránkach literárneho diela Hugolína Gavloviča, 8. decembra 2003 zorganizovalo oddelenie kolokvií na tému, ktorá tvorila ťažiskový námet riešenia grantového projektu jeho pracovníčok: Tablicov koncept slovenskej literárnej historiografie.

Na podujatí sa zúčastnili aj príslušníci mladej literárnohistorickej generácie z Českej republiky, Václav Petrbok (Ústav pro českou literaturu, AV ČR, Praha) a Martina Šulcková (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha). Ich účasť vyjadruje obojstranný záujem a zároveň potrebu udržiavať, ba prehĺbovať kontakty s odbornou verejnosťou z okolitých štátov a národov, s ktorými máme spoločnú časť histórie. Bez stavania takýchto „mostov“ by sa sotva dal v celom rozsahu spoznať a ozrejmiť kultúrny, historický a spoločenský kontext literatúry.

Program kolokvia bol štruktúrovaný premyslene; príspevky boli rozdelené do troch blokov, pričom v závere každého z nich bol vyčlenený čas na diskusiu a ohlasy na prednesené referáty. Podľa princípu od všeobecného ku konkrétnemu bolo najprv predstavené obdobie prelomu 18. a 19. storočia a základné impulzy formujúcich sa národných iniciatív. Ďalšie príspevky postupne smerovali k Tablicovej osobnosti, mapovali jeho životné okolnosti a postoje, tvorivé záujmy, ideály, kontakty i jeho miesto v danom historickom časopriestore, ale aj význam pre literárnu vedu dnes.

Styčnými bodmi viacerých príspevkov boli otázky vzájomných kontaktov, vzťahov Slovákov a Čechov v období národného prebúdzania sa a formovania národného povedomia, no zároveň aj potreba upozorniť na odlišnosť vývoja oboch strán, dôkazom ktorej je aj osobnosť a dielo Bohuslava Tablica.

Po úvodnom príchovore riaditeľky ÚSIL SAV Jeleny Paštěkovej otvoril prvý blok príspevok Evy Kowalskej (Historický ústav SAV, Bratislava) Patriotizmus a národné povedomie v osvietenstve. Upozornila a v mnohom ponúkla aj nový pohľad na oporné body osvie-

tenského patriotizmu a oživujúceho národného vedomia. Osvetlila niektoré aspekty vzniku kultu Cyrila a Metoda, sproblematicizovala však jeho význam v osvietenskej fáze vývinu národného povedomia, upozornila na počiatky vymedzovania, „vykrajovania“ a fixovania slovenského územia, ktoré dovtedy nemalo oporu v žiadnom administratívnom celku. Otázkou Vývoja od uhorského (teritoriálneho) patriotizmu k slovenskému (jazykovému) vlastenectvu sa zaoberala Erika Brtňáková (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava), ktorá ju demonštrovala na diele L. Bartolomeidesa. Okrem iného osvetlila historické pozadie argumentácie M. Bela a L. Bartolomeidesa, ktorí iniciovali vznik tézy o jazykovej a národnej jednote Slovákov a Čechov. Mnoho nejasných miest v oblasti slovensko-českých vzťahov, volajúcich po ďalšom výskume, odkryl podnetný príspevok Václava Petrboka (Ústav pro českou literaturu, AV ČR, Praha) K podobám českej literárnej historiografie pred vydaním Dobrovského Geschichte... Vyvolal živú diskusiu o kontaktoch slovenských a českých úradníkov na viedenskom dvore (o. i. Zlobický a Kollár). Zároveň sa potvrdil názor o odlišnej vývinovej linii Čechov a Slovákov, resp. o následných fázových posunoch v ich vývoji.

Na tematiku prvého bloku nadviazala v ďalšej časti kolokvia Timotea Vráblová (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) v referáte K pojmu slovenská (slovenská) literatúra v Starých novinách literárneho umění. Na konkrétnom dobovom prameni vysvetlila niekoľko základných dobových termínov – napr. význam pojmu literárne umění alebo používanie pojmov slovenský/slovenský, ich vzájomné zamiňanie a stotožňovanie. V druhej časti svojho referátu sa polemicky vyjadrila k niektorým apodiktickým tvrdeniam o programových cieľoch Starých novin literárneho umění. Celistvým pohľadom na osobnosť Bohuslava Tablica sa vyznačoval referát Miloslava Vojtecha (Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava) Status spisovateľa u Bohuslava Tablica. Vy-

kreslil ho ako syntetickú osobnosť, ako umelca, prekladateľa, publicistu, ba dokonca i reprezentanta prebúdajúceho sa národa. V súvislosti s Tablicovou poéziou Vojtech konštoval, že je „prechodným typom básnika“ od baroka po preromantizmus, ktorý síce ešte zachováva tradičné postupy, no zároveň realizuje aj nové, v domácich podmienkach vtedy len teoreticky známe prvky. Svoje názory podložil interpretáciou niekoľkých Tablicových básnických textov (napr. v básni Svoobodné volení predstavil ideály osvieteniského intelektuála, v básni Pravá blaženosť poukázal na základné Tablicovo životné krédo: „Hanebný je život, žít jen sobě). Tablicovej príležitostnej básni Světlo literárního umění sa venovala Mária Novacká (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava). Vo svojej interpretácii upozornila na bohatý poznámkový aparát básne, ktorý poukazuje na nepriznaný autorov prameň, v ktorom Novacká identifikovala dielo Pavla Valaského *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria (1785)*. Aj tento problém vyvolal živý záujem o riešenie Tablicovej vnútornej dilemy básnik – učenec.

O vzájomnej prepojenosti dvoch kultúrnych kontextov v Tablicovej koncepcii slovenskej literárnohistorickej retrospektívy referovala v treťom bloku Gizela Gáfriková (Ústav

slovenskej literatúry SAV, Bratislava). V príspevku Tablicov historiografický koncept slovenskej literatúry z hľadiska uhorskej historie literarie vyzdvihla vzácnu rovnováhu u Tablica, ktorý sa pohyboval na pomedzí oboch kultúrnych celkov. Na túto tému nadviazala aj Martina Šulcková (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha), ktorá v referáte *Kurze Lebensnachrichten slavischer Dichter in Ungarn aus dem XVII., XVIII. und XIX. Jahrhundert von Zipser (K recepci Tablicových Paměti v českem prostředí v 1. polovině 19. století)* zdôraznila nevyhnutnosť vzájomnej (i medzinárodnej) pomoci pri výskume a štúdiu historických faktov.

Na kolokvíu odznelo veľa zaujímavého i poučného. Navyše medzi riadkami si prítomní mohli prečítať niekoľko odkazov: Nie je možné skúmať literatúru bez poznania súvislostí dobového kontextu. Nedajú sa poznávať veci národné izolovane, bez spolupráce s inými krajinami. A rovnako nie je vhodné oddeľovať súčasnú literatúru od jednotlivých období jej historického vývinu, pretože práve v nich treba hľadať korene. Takže „tablicovské“ decembrové podujatie by sme mohli prijať aj ako výzvu, aby sa nikdy nepálili mosty!

Lenka Macáková